

13255

Ն. ՈՍԻՆՍԿԻ

ԻՆՁ Ե ՆՇԱՆԱԿՈՒՄ
ՀԱՇՎԱՌՈՒՄ

ՀԱՅԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ 1933 թ ՏՀԿ

31
0-48

31
D-48

25 SEP 2006

Ն. ՈՍԻՆՍԿԻ

ԻՆՁ Ե ՆՇԱՆԱԿՈՒՄ
ՀԱՇՎԱՌՈՒՄ

743
38

92490

ՊԵՏԶԻՄՍ 1933 ԺՏԿ

ԻՆՁ Ե ՆՇԱՆԱԿՈՒՄ ՀԱՇՎԱՌՈՒՄ

1. ՏՆՏՀԱՇՎԱՐԿ, ԳՈՐԾԱՎԱՐՁ, ԴԻՄԱԶԲԿՈՒԹՅՈՒՆ ՅԵՎ ՀԱՇՎԱՌՈՒՄ

Կա մեծ կարևորություն ունեցող մի պրոբլեմ, վորի նկատմամբ հետաքրքրությունը մեզ մոտ միառ-
ժամանակ թուլացել էր, բայց վորը կրկին հանդես ե
գալիս առաջին պլանի վրա և կանգնում իր ամբողջ
հասակով: Այդ հաշվառման պրոբլեմն է:

Կարելի է առաջադրել մի ընդհանուր դրույթ՝ վոր
հաշվառման հարցի վիճակը սերտ կախման մեջ է
գանվել և գտնվում է տնտեսագիտության, հավասարաբե-
ր, գործավարձի, դիմագրկություն և բանվորական բրի-
գադն արտադրական ադրեդատին ամրացնելու հարցից:

Այստեղ տեղը է քննարկել, թե ինչու մենք անց-
կացրինք «ավտոմատիկ ֆինանսավորման», հավասա-
րանքի ու դիմագրկության տարածման շրջան (միև-
նույն ժամանակամիջոցի խոշորագույն տնտեսական
նվաճումների հետ մեկտեղ): Փաստ է, վոր միաժամանակ
թուլացել էր նաև ուղադրությունը դեպի հաշվառումը:
Սակայն հենց այդ ժամանակամիջոցում էր, վոր հաշ-
վառումը վորոշակի քայլեր կատարեց դեպի առաջ
(վիճակագրական տարածություն և «հեղեղի» վերա-
ցումը, փոխադարձ համաձայնություն սահմանումը
պլանային և հաշվառման-վիճակագրական աշխատան-

Տեխ. խմբագիր Գ. Անյան
Թարգմանիչ Փիլիպոսյան
Հրատ. № 2491, Գլավիտ 8067 (բ)
Պատվեր № 384, Տիրաժ 1000^ա

ԻՆՁ Ե ՆՇԱՆԱԿՈՒՄ ՀԱՇՎԱՌՈՒՄ

1. ՏՆՏՀԱՇՎԱՐԿ, ԳՈՐԾԱՎԱՐՁ, ԴԻՄԱԶՐԿՈՒԹՅՈՒՆ ՅԵՎ ՀԱՇՎԱՌՈՒՄ

Կա մեծ կարևորություն ունեցող մի պրոբլեմ, վորի նկատմամբ հետաքրքրությունը մեզ մոտ միաժամանակ թուլացել էր, բայց վորը կրկին հանդես ե գալիս առաջին պլանի վրա և կանգնում էր ամբողջ հասակով: Այդ հաշվառման պրոբլեմն է:

Կարելի է առաջադրել մի ընդհանուր դրույթ՝ վոր հաշվառման հարցի վիճակը սերտ կախման մեջ է գտնվել և գտնվում է տնտեսաշարժի, հավասարանքի, գործավարձի, դիմագրկություն և բանվորական բրիգադան արտադրական ադրեգատին ամրացնելու հարցից:

Այստեղ տեղը է քննարկել, թե ինչու մենք անցկացրինք «ավտոմատիկ ֆինանսավորման», հավասարանքի ու դիմագրկության տարածման շրջան (միևնույն ժամանակամիջոցի խոշորագույն տնտեսական նվաճումների հետ մեկտեղ): Փաստ է, վոր միաժամանակ թուլացել էր նաև ուշադրությունը դեպի հաշվառումը: Սակայն հենց այդ ժամանակամիջոցումն էր, վոր հաշվառումը վորոշակի քայլեր կատարեց դեպի առաջ (վիճակագրական տարածակության և «հեղեղի» վերացումը, փոխադարձ համաձայնություն սահմանումը պլանային և հաշվառման վիճակագրական աշխատանք-

Տեխ. խմբագիր Գ. Անոյան
Թարգմանիչ Փիլիպոսյան
Հրատ. № 2491, Գլավիտ 8067 (բ)
Պատվեր № 384, Տիրաժ 1000^ա

Պետհրատի տպարան, Տերհան

քի միջև ընդհարութեան ստեղծումը ուղեբատիվ հաշ-
վետութեան և ժողովրդատնտեսական հաշվառման
միջև, հաշվառման գերատեսչական ու ճշուգիւթին մար-
մինների զարգացումը, վորոնք դառնում են հաշվառ-
ման վորջ սխտեմի հիմնական ողակները և այլն):
Ծավալուն տնդամագատւած ճեհաւարկը յենթադրում
է վորպես նախադրյալ՝ ծավալուն և անդամագատւած
հաւաքում, վորովհետեւ տնտհաշվարկը յենթադրում է
ծախքերի և արդունքների ստույգ հաշվառում և կալ-
կուլացիա (իսկ դրա համար հարկավոր է իմանալ,
թե փաստորեն ինչպիսի ծախքեր և արդունքներ են
յեղել արդֆինալանը կազմելուն նախորդող շրջանում)
և մշտական հսկողութուն արդֆինալանի կատարման
ընթացքի վրա, ձեռքի տակ ունենալով հաշվետու
թվերը: Ծավալուն գործալարծը յենթադրում է ստույգ
սլլալնե բանվորների կազմի վերաբերյալ ըստ նրանց
մասնագիտութեանների ու վորակի. նրա կերպումը
պահանջում է մշտական հաշվառում այն բանի, թե
վորքան է կատարել յուրաքանչյուր բանվոր և դրա
համար վորքան է հասնում նրան, ինչպես է աղղում
տարիֆիկացիայի սլլյալ սխտեմը աշխատանքի արտա-
դրողականութեան վրա, արտադրանքի վորակի վրա և
այլն: Դիվար չեցույց տալ, վոր դիմագրկության վերա-
ցումը նույնպես պահանջում է թե արտադրութեան
միջոցների և թե բանվորական ուժի ճշգրիտ հաշ-
վառում:

Կարձ ասած՝ իրերի դրութունը տնտհաշվարկի,
գործավարձի, դիմագրկութեան բնագաւառում ուղղակի
ներգործում է հաշվառման տեսակարար կշիռ, թափի

ու խորութեան վրա: Ահա, թե ինչու ներկայումս այդ
հարցերի հետ միասին հաշվառման հարցը նույնպես
դրվում է առաջին պլանի վրա:

2. ՍՈՑԻԱԼԻՍՏԱԿԱՆ ԻՆԴՈՒՍՏՐԱՅՈՒՄԷ ՈՒ ՀԱՇՎԱՌՈՒՄԸ

Բայց հարցին կարելի չէ մոտենալ վոչ միայն այդ
յերեք՝ ներկա ետալի հանդուցալին, տնտեսական-
կազմակերպական կարեւորագույն հարցերի տեսակե-
տից: Նրան կարելի չէ տալ նաև ավելի ընդհանուր
դերքավորում:

Մենք ներկայումս զբաղվում ենք բուրժուական
յերկրների տեխնիկայի բարձրագույն նվաճումները
մասսայորեն յուրացնելով և սոցիալիստական պալ-
մաններին հարմարեցնելով: Մենք արդեն սկսում ենք
մասնակիրորեն լրացնել ու սոցիալիստականի վերափո-
խել այդ տեխնիկան: Տեխնիկային տիրապետելը առաջ-
նակարգ և խոշոր կարեւորութեան խնդիր է: Բայց
բառացի նրա հետքերով ընթանում է հաշվառման
համապատասխան սխտեմի կառուցման հարցը: Մեր
յուրացրած և հարմարեցրած տեխնիկան մասսայական
ու նշանակալի չափով ավտոմատացւած և մեքենայաց-
ւած արտադրութեան տեխնիկա չէ: Այդ տեխնիկայի
լրացումն ու սոցիալիստական վերափոխումը միայն
ուժեղացնում է նրա այդ բնույթը: Արդեն բուրժու-
ական պայմաններում անընդհատ հոսանքով կատար-
վող աշխատանքը առանձին ձեռնարկութեան կամ
տրեստի համար անխուսափելի չէ դարձնում բոլոր
պրոցեսների պարզ, ճշգրիտ, ճկուն և անընդհատ
հաշվառումը թե տնտեսական և թե տեխնիկական

տեսակետից: Ժամանակակից մասսայական արտադրութեանը յուրահատուկ՝ նորմայացման, ստանդարտացման և անընդհատութեան սկզբունքների հիմունքներով առաջանում են նրանց համապատասխանող հաշվառման մեթոդները, այսպես կոչված «ստանդարտ կոստ» (ինքնարժեքի հաշվառումը արված նորմաների ու սրանից կատարված շեղումների հիման վրա) և գրոֆիկական հաշվառումը: Հարեանցիորեն նկատենք, վոր այդ մեթոդները հարմարեցնելով սոցիալիստական պայմաններին պետք է գործադրվեն և մեղ մոտ նորմայացման, ստանդարտացման ինչպես և անընդհատութեան սկզբունքները պայմանավորում են հաշվառման մեքենայացումն ամենալայն չափերով — վոչ միայն յուրաքանչյուր տվյալ հաշվառման ապարատի զինումը դանդաղան տիպի հաշվաչին մեքենաներով և հաշվաարտադրական մարմինները համապատասխան արտադրական միավորների հաշվաչին ցիխերի վերածումը, այլ և կատարվող գործողութիւնների մեքենայացված հաշվառման կիրառումը՝ արտադրութեան գործիքներին հաշվաչին ինքնադիր մեքենաներ ամբացնելով:

Այդ պատճառով սոցիալիստական ինդուստրացման տնտեսն անխուսափելիորեն պահանջում է, վոր հաշվառումը դրվի տուվել ժամանակակից ձևերով: Սակայն հարկավոր է հիշել, վոր հաշվառման այդ ձևերին տիրապետելու խնդիրը ներկայացնում է հատուկ դժվարութիւններ: Գործարանի գործարկման ժամանակ արտադրութեան կազմակերպման հարցն այն է՝ գործողութիւնների փոխադարձ ճիշտ գուգորդումը, աշխատող ուժերի ճիշտ դասավորումը և փոխադարձ յնթարկման սահմանումը մեր ամենահիմնական դժվարութիւններից մեկն է հանդիսանում: Բայց այդ դեպքում

մեքենաների փոխառած սխտեմը և նրա հետ կապված տեխնոլոգիական պրոցեսը նյութական հիմք է ծառայում կազմակերպական աշխատանքի համար, իսկ հաշվառման կազմակերպումը առաջին հերթին մերագործիակամ լինելով կազմակերպական խնդիր է: ախտեղ առաջին պլանի վրա դրսևում է հաշվառման բովանդակութեան ու ձևի խնդիրը՝ սոցիալիստական եկոնոմիկայի պահանջների համեմատ աշխատողների տեղաբաշխման և ֆունկցիաների խնդիրը: Իսկ հաշվառման սխտեմը մեքենաներով զինելն և այս վերջիններիս գործարկումը ավելի քիչ դժվարութիւններ են ներկայացնում:

Բայց հարցը միայն այն չէ, վոր մենք կիրառում ենք ինդուստրացում, այլ և այն, վոր դա սոցիալիստական ինդուստրացումն է, վոր մենք կառուցում ենք սոցիալիստական հասարակութիւն: Դեռ բուրժուական պայմաններում ժամանակակից խոշոր ձեռնարկութիւնը պահանջում և բարձր զարգացած հաշվառում, սակայն այդ բացատրվում է նրանով, վոր արդեն բուրժուական խոշոր ձեռնարկութիւններում զարգանում է աշխատանքի հասարակական ձևը, նախապատրաստվում է արտադրութեան պրոցեսի հանրայնացումը: Իսկ սոցիալիզմին անցնելու դեպքում հաշվառումը պետք է ընդգրկի անտեսական ու հասարակական կյանքի բոլոր բնագավառները, թափանցի նրանց բոլոր բաղկացուցիչ ողակները: Լենինն իգուր չէր պնդում, վոր սոցիալիզմը դա հաշվառում է: Վորովհետև սոցիալիզմը մի հասարակարգ է, վորի ժամանակ մարդիկ զիտակցորեն են ղեկավարում իրենց հասարակական կյանքի վերաբառադրութեան պրոցեսը, իսկ գիտակցական ղեկավարութիւնը պահանջում է ստույգ

և լիակատար չափով իմանալ այդ տարրերը, այսինքն՝ նրանց ճիշտ հաշվառումը: Գիտակցական ղեկավարութունն է: Պլանի ճիշտ կառուցման համար անհրաժեշտ է ճիշտ և համապարփակ հաշվառում, նույնքան հարկավոր է այդ նաև պլանի գործնական կենսագործման համար: Այդ պատճառով շարժումը դեպի ծավալուն սոցիալիզմը անխուսափելիորեն պետք է լինի միաժամանակ նաև մի շարժում դեպի տնտեսական և հասարակական պրոցեսներին համապարփակ, անդամաղատ և ճշգրիտ հաշվառումը: Յեւ յեթե մեզ մոտ այդ ուղղութիւնը նկատվել է վերջոյ հետամնացութիւն, ապա առավել ևս հարմայական է դառնում հերկայումս տեւպերի արագացման անհրաժեշտութիւնը:

3. ՀԱՄԱԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՀԱՇՎԱՌՈՒՄԸ ՅԵՎ ՊԱՅԳԱՐԸ ԿԱՊԻՏԱԼԻԶՄԻ ՄԱՍՆԻՆԵՐԻ ՀԱՂԹԱՆԱՐՄԱՆ ՀԱՄԱՐ. ՀԱՇՎԱՌՄԱՆ ԺՈՇԾ ԹՎԻ ԼՈՁՈՒՆԳԸ

Բաց այս խնդիրն ունի և մի այլ չափադանց ելական կողմ: Լենինը պնդում էր, վոր մենք պետք է տանենք այն (վիճակագրութիւնը) մասսաների մեջ, ժողովրդականացնենք, վորպեսզի աշխատավորները հետզհետե սովորեն իրենք հասկանալ ու տեսնել, թե ինչպես և վորքան պետք է հանգստանալ, վորպեսզի առանձին կոմունաների տնտեսութիւն գործնական արդիւնքների համեմատութիւնը լինի ընդհանուրի հետաքրքրութիւն և ուսումնասիրութիւն առարկա, վորպեսզի աշքի ընկնող կոմունաներն անհապաղ պարզեւորվեն: Այս կապակցութեամբ է դրված նաև Լենինի լողունգը «համաժողովրդական հաշվառման ու վերահսկողութիւն»

մասին: Համապարփակ հաշվառումն անհրաժեշտ է նրա համար, վոր «կոմունա-պետութիւն» մեջ իրենք աշխատավորներն են կառուցում սոցիալիզմ և միայն նման հաշվառումն է նրանց հնաքավորութիւն տալիս աշխատանքի տվյալ բնագավառում տվյալ մոմենտին իմանալու, թե ինչի համար, ինչպես և ինչի դեմ պետք է պայքարել:

Յեթե կոմունիզմի առաջին, ստորին փուլի (սոցիալիզմի) համար հատկանշական է հասարակական արտադրանքի անհատորեն սպաւովոյ մասի բաշխումն «ըստ աշխատանքի» և յեթե, մյուս կողմից՝ զարգացման այս աստիճանում լայն զարգացում է ստանում սոցիալիստական մրցումը (աշխատանքի հանդեպ կոմունիստական վերաբերմունքի արտահայտութիւն), ապա աշխատանքի արտադրողականութիւնը, վորակը, և ընդհանուր կուլտուրականութիւնը բարձրացնող այդ յերկու լծակների շարժման ելական նախադրյալն է հանդիսանում «համաժողովրդական հաշվառումը»: Հենց նա յե ցուլց տալիս, թե «ինչպես և վորքան պետք է աշխատել ու ինչպես և վորքան հանգստանալ», նա յե, վոր հայտարարում է իգիտութիւն բոլորի «աշքի ընկնող կոմունաների տնտեսութիւնների գործնական արդիւնքները»:

Այդ հավասարապես նշանակում է, վոր նման հաշվառումն ակնահայտորեն բացահայտում, համաժողովրդական վերահսկողութիւն տակ է դնում մանրբուրժուական մոնոպոլիստութիւն, կորզողականութիւն, անբանութիւն արտահայտութիւնները, հասարակական շահերի անտեսումը, անճարակութիւնն ու քալագոյողութիւնը, չխոսելով արդեն սոցիալիստական շինարարութիւն հաջողութիւնները կասեցնելու

փորձերի մասին՝ վերացվող դասակարգերի բեկորների կողմից:

Պրոլետարական մասսաների դասակարգային պայքարում՝ հանուն ծավալուն սոցիալիստական եկոնոմիկայի, անդամակարգ հասարակութայն կառուցման՝ աշխատում հանդիսանում է իբրև նախապայման ու ղենք: Նա նախապայման է ղենք է մարդկանց զիջակցության և եկոնոմիկայի մեջ կապիտալիզմի մնացորդները հաղթահարելու, նրանց հոգեբանությունից մանրբուրժուական ձգտումներն ու սովորություններն արմատախիլ անելու համար մղվող պայքարում:

Նա միախառնակ նաև դասակարգային կռիվ որոյեկտ է. հաշվառման թվերի աղավաղումը, հաշվափնակագրական աչքակապությունը այլ բան չէ, չեթե վոչ մանր բուրժուական և բուրժուական դիմադրություն արտահայտություն սոցիալիստական շինարարություն հանդեպ: Ուստի պայքար մի քան քվի համար դառնում է ներկա ետապի հիմնական լողունգը հաշվառման բնագավառում:

Հարցի նման դեմաձգի պայմաններում հաշվառման սոցիալիստական սիստեմի կառուցումն ավելի լայն խնդիր է, քան կարող են ընդգրկել խորհրդային իշխանություն վորն է մարմնի, աչք թվում և ժողովրդական հաշվառման հատուկ վարչություն գուծունեություն շրջանակները: Դա բոլոր մարմինների և կազմակերպությունների գործն է, վողջ բանվոր դասակարգի, բոլոր աշխատավորների, բանվոր դասակարգի ամբողջ կուսակցություն և նրա լերիտասարդական կազմակերպություն գործը:

4. «ՀԱՇԻՎՆ» ԱՐՀԱՄԱՐՀԵԼՈՒ ՅԵՎ ՀԱՇՎԵԼ ՈՒ ՀԱՇՎԱՐԿԵԼ ՍՈՎՈՐԵԼՈՒ ԿԱՐԵՎՈՐՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ

Համապարփակ և համաժողովրդական հաշվառման կազմակերպումը նաև խոշոր հասարակական-կուլտուրական խնդիր է: Մեր յերկրի հետամնացությունը, վոր մենք այժմ հաղթահարում ենք, արտահայտվում է իմիջի աչքուց և նրանում, վոր մենք շատ վատ ենք կարողանում հաշվել ինչպես բառի նեղ, նույնպես և լայն իմաստով: Նույնիսկ քիչ թե շատ կուլտուրական մարդիկ մեզ մոտ հալում ունեն իրերի մասին դատելու «ընդհանրապես», առանց ստույգ տվյալների, առանց «թվերը ձեռքի տակ ունենալու»: Նրանք սովորություն չունեն ճիշտ հաշվառել ծախքերն ու չեկամուտները (այդ թվում և իրենց սեփական ծախքերն ու չեկամուտները), սովորություն չունեն հաշվել ու հաշվարկել իրենց և ուրիշի ժամանակը: Սրանք մանրբարդառնում է մեր գյուղի տնտեսական-կուլտուրական հետամնացության աղքեցությունը, վոր դեռ շատ վաղուց չէ, ինչ զերակշռող տեղ եր գրավում մեր եկոնոմիկայում և իր ընդերքում պահպանում եր նահապետական գյուղացիական տնտեսություն ու մանր ապրանքային արտադրության տարրերը, վորպես զերակշռող տարրեր:

Մեզ բոլորիս հարկավոր և ուժգին թափով սովորել ու հաշվարկել: Աչք պետք է սովորեցնել աշխատավորական լայն զանգվածներին, պետք է կադմել հաշվեառների սովար կադերի, վորոնք իրենց աշխատանքներում ոժանդակություն ստանան աշխատավորական բրիգադներից: Տեխնիկայի տիրապետումից հետո, սա առանց չափազանցություն, մեր ամենաշուքամայական

խնդիրներէից մեկն է, քանի Վոր սա տնտեսաշաղկապի և գործավարձի կիրառման, կոլտնտեսութեաններէ կազմակերպական-տնտեսական ամրացման խոշորագույն նախադրյալն է:

Մոտ ժամանակներս կայացած հաշվա-վիճակագրական աշխատողներէ համամիութենական խորհրդակցութեան մեջ ցիտատ բերվեց Պետպլանի մի աշխատակցի դիմումից: Այդ ընկերով սպառնացել և պլանային տեղափոխման կարգով հաշվառման սխտեմի մեջ աշխատանքի անցնելու վտանգը: «Յեթե չես Պետպլանին հարկավոր չեմ, — գրում է այդ ընկերը — խնդրում եմ կրճատել և թուլատրել ստանալու իմ աշխատավորական ցուցակը, չես ինքս կգտնեմ ինձ համար համապատասխան աշխատանք:

Բանն այն է, Վոր ժողտնտեսաշխատման Կենտրոնական Վարչութեան մեջ նույնիսկ մեկ որ աշխատելուց և հաշվառման անցնելուց վճռականապէս հրաժարվում եմ, իսկ փաստորեն հաշվի հետ գործ ունենալ հաստատապէս մտադիր չեմ...: Մշտապէս աշխատում եմ պլանի, նրա բովանդակութեան և կազմակերպման հարցերի վրա... Նախաձեռնութեանից զրկվելու, հաշվառման խաղաղ հանգրվանն անցնելու և մանր հոգվածներ գրելու միանգամայն անընդունակ եմ»:

Այստեղ դրսևորված հոգեբանութեանը չափազանց բնորոշ է: Մարդը որդանական զգվանք և ցուցաբերում դեպի հաշիվը, կամենում է զբաղվել միմիայն «պլանի բովանդակութեան ու կազմակերպման» հարցերով, այսինքն հենց ողուսավարի — ինտելիգենտական աշխատանքով «ընդհանրապէս» հաշվառումը, արհամարհանքով բնութագրում և, վորպէս հանգրվան և հոգվածագրութեան: Այստեղ միաժամանակ արտահայտվում է

և պլանավորման գծով մեր ունեցած դիրքավորումները բնորոշ աղավաղումը: Յերբ մենք վերև խոսում ելինք այն մասին, թե հարկավոր է սովորել հաշվել ու հաշվարկել, ապա նկատի ունեւինք պլանային հաշվարկումը, վոր հիմնված է ստույգ հաշվային տվյալներէ վրա և ստուգվում է հաշվառման միջոցով: Պլանը և հաշվառումը սոցիալիստական հասարակարգում անլքելիորեն կապված են միմյանց հետ: Պլանը հենց պետք է լինի ստույգ հաշվարկում և ամենեվին վոչ թե պլան «ընդհանրապէս», իսկ մեր վորոշ աշխատողներ հակում ունեն հակադրել պլանը հաշվառման և նույնիսկ «հաշվին»: Այս տրամադրութեանը չափազանց տարածված է և հանգում է խիստ մնասաւար գործնական դրուլթեաների: Մի կողմից մի շարք պլանային աշխատողներ, պլանները կազմելու ժամանակ, սկսում են «սարքել» պակասող վիճակագրական տվյալները, փոխանակ այդ տվյալները փաստորեն կյանքից քաղելու նույն այդ արհամարհված «հաշվի» միջոցով: Մյուս կողմից՝ ոպերատիվ աշխատողները, «խնցնելով» պլանը և հենվելով՝ «պլանը պետք է անպայման կատարվի» լողունգի վրա, չեն հետաքրքրվում փաստացի ամփոփիչ թվերը ստանալու և իրենց հաշվետվութեաններէ մեջ հաշվառման թվերը փոխարինում են պլանային թվերով, «իրականը» փոխարինում են «յենթադրականով», իսկ սրա հետեանքով պարարտ հող է ստեղծվում արելուչականութեան և նույնիսկ աչքակապութեան համար, վորոշը նման պայմաններում հանդես են գալիս անհապաղ:

«Հաշիվ» արհամարհելու այդ մեծամիտ հոգեբանութեանը վոչ այլ ինչ է, չեթե վոչ մանր բուրժուական հետաքննարկութեան արտահայտութեան: Ուստի

այդ մեծամիտ հոգեբանութեան դեմ, վորը պարունակում է նաև բազմականաչափ աղայականութիւն, պետք է մղել վճռական պայքար: Պետք է սովորել հաշիւել ու հաշվարկել, պետք է աշխատել թվերը ձեռքի տակ, պետք է ամենուրեք ձեռք բերել ճիշտ թվեր, պետք է կենսագործել համաժողովրդական հաշվառումն ու վերահսկողութիւնն, այնպես, ինչպես նշանակալի չափով մենք կենսագործել ենք պլանի համաժողովրդական կազմումը՝ իրենց իսկ աշխատավորների մշակած հանրապական պլաններին ձեռով:

5. ՎԻՃԱԿԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ ՅԵՎ ՀԱՇՎԱՌՈՒՄ

Տնտեսութեան և հասարակական կյանքի սոցիալիստական ձևերին անցնելն անխուսափելիորեն փոփոխութիւն է մտցնում հաշվառման բնութքի մեջ: Մենք դեռ առաջ նշեցինք, վոր մասսայական, ավտոմատացված և մեքենայացված արտադրութեան զարգացումը հաշվառման մեջ մտցնում է ստանդարտացման, անընդհատութեան, մեքենայացման հիմունքները, վոր հաշվառումն ու պլանավորումը փոխադարձաբար յենթարկվում են միմյանց, վոր հաշվառումը դառնում է մասսայական, համաժողովրդական: Բայց մենք այստեղ միայն այդ նկատի չուենք: Մարդկանց գիտակցութեան և եկոնոմիկայի մեջ կապիտալիզմի մնացորդները հաղթահարելու հետ միասին վիճակագրութիւնը տեղի յետալիս ուղղակի ժողովրդացնեստական հատկանշանքներ և նահանջում յերկրորդ պլանը:

Ուստի իդուր չե, վոր առաջվա կենտրոնական վիճակագրական վարչութեան տեղն այժմ գրավել է ժողովրդատնտեսական հաշվառման վարչութիւնը: Այդ

վերանվանումը պատահական չե և բնութագրում է մարմինների մի ամբողջ սիստեմի գործունեութեան ուղղութեան փոփոխութիւնը*):

Վիճակագրութիւնն ասելով, մենք հասկանում ենք միջոցների ու գործողութիւնների մի ամբողջութիւն, վորը հնարավորութիւն է տալիս հաշվառման յենթարկելու մասսայական տարերային յերևույթները: Վիճակագրութիւնը կիրառվում է վոչ միայն հասարակարկն յերևույթների, այլ և բնութեան յերևույթների ուսումնասիրութեան համար (որինակ՝ աստղաբաշխութեան մեջ, ժառանգականութեան յերևույթներն ուսումնասիրելիս, բույսերի տեսակները ստանալիս և այլն): Կիճակագրութեան հիմքում դրված է այսպես կոչված «մեծ թվերի որենքը»: Այդ որենքը սահմանում է, վոր դիտողութեան և հաշվառման տեսադատում բազմական մեծաքանակ որչեկտներ ընդգրկելու դեպքում միայն կարող են միմյանց չեզոքացնել հիմնական տարերայնորեն դասավորվող որենքից պատահական շեղումները, և վոր այդ տենդենցը կարելի չե վորոշել ու չափել: Հաշվառականութիւնների թեորիան և նրա վիճակագրական գործադրումը տալիս են «կայուն շարքեր» կազմելու և նման տենդենցները վորոշելու և չափելու կոնկրետ կանոններ:

Միանգամայն պարզ է, վոր հասարակական յերեւույթների հաշվառման նման յեղանակները պետք է դերիշխեն այն հասարակարգում, վորտեղ ենգելի

*) Սակայն հարկավոր է նշել, վոր ժողովրդատնտեսական հաշվառում տեղմինն ընդգրկում է միայն այդ սիստեմի կարևորագույն խնդիրը: Այդ սիստեմը զբաղվում է նաև ազգաբնակչութեան, լուսավորութեան, կուլտուրայի հաշվառումով և այլն, այսինքն՝ պետական հաշվառման բոլոր տեսակներով ընդհանրապես

արտահայտութեամբ՝ Բերանց (մարդկանց) սեփական հասարակական գործունեութեան որոնքները հակադրվում են նրանց, վերապես իրենց վրա իշխող բնութեան ոտար որոնքները:

Քանի դեռ մեզ մոտ չեն կառուցված սոցիալիստական տնտեսութեան հիմքը, քանի դեռ հանրայնացված տնտեսութեանը լիովին չեն գերակշռել «մասնավոր սեկտորին», քանի դեռ այդ պատճառով վճռական հարված չեն հասցված տարերայնութեան տարրերին մեր ժողովրդական տնտեսութեան մեջ — մինչև այդ մեզ մոտ ել վիճակագրութեան գերակշռող դեր եր խաղում: Իսկ նորագոյն ժամանակներում առաջին պլանն է քաշվում ժողովրդասնեսական հաշվառումը: «Հաշվառում» ասելով, այս դեպքում, մենք հասկանում ենք մեր կողմից գիտակցորեն ծրագրվող գործողութունների և նրանց արդունքների վերականգնա-նակական ընդգրկումը: Վերոհիշեալ ինչպես ձևակերպում է Ենգելսը, մենք այժմ սկսել ենք «ինքներս միանգամայն գիտակցորեն ստեղծել մեր պատմութունը», «մինչև այժմ պատմութեան մեջ տիրող որչեղտիվ և ոտար ուժեր անցել են մարդկանց հսկողութեան տակ»: Առաջին պլանում դրված հաշվառման և պլանի հասկացողութուններն անբաժան կերպով իրար հետ կապված հասկացողութուններն են. նրանք յերկուսն ի հանդիսանում են «իրենց պատմութեանը գիտակցորեն կերտող» միջոցներ:

6. ՊԱՆՊԱՆՎՈՒՄ Ե ԱՐԴՅՈՒՔ ՎԻՃԱԿԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆԸ ԿՈՄՈՒՆԻՉՄԻՆ ԱՆՑՆԵԼՈՒ ԺԱՄԱՆԱԿ

Սակայն այն հաշվառմանը, վոր առաջին պլանն է քաշվում հաշվառումը, դեռ ամենևին չի նշանակում, վոր վիճակագրութունն ամբողջովին դուրս է մղվում և մահանում: Զխոսելով այն մասին, վոր բնութեան տարերային յերևութներն ուսումնասիրելու ասպարհ-դում վիճակագրութեան գրաված տեղը պետք է վերա-պահվի նրան, վիճակագրական մեթոդը և վիճակա-գրական բնութի գործողութունները պահպանում են իրենց նշանակութունը և հասարակական կյանքի հա-մար մասամբ կոմունիզմի ստորին աստիճանից բարձր ապրիճանին անցնելու ժամանակ և մասամբ ել կոմունիզմի ժամանակ ընդհանրապես:

Վերջին դեպքում վիճակագրական պրիոմների հա-մար նյութ են հանդիսանում «մարդկային կյանքի հասարակական արտադրութեան» այնպիսի յերևութ-ներ, վորոնց հասարակութունը կարող է կարգավորել միայն անողղակի կերպով. այդ այն յերևութներն են, վորոնք կապված են կենսաբանական, բնական ֆակտորների հետ: Այսպես, որինակ կոմունիզմի նկատ-մամբ միայն ծաղրանկար կարող է համարվել այն պնդումը, թե նրա ժամանակ գիտակցորեն ու անմի-ջականորեն պետք է կարգավորվեն ու պլանավորվեն ամուսնութուններն ու բնակչութեան վերարտադրու-թյունը: Ամուսնական հարաբերութունները կոմունիզմի ժամանակ, ընդհանրապես դառնում են իսկա-պես ազատ, քանի վոր տապալվում է աշխատավորու-թեան վրա ծանրացած կապիտալի լուծը: Սակայն հասկանալի չէ, վոր դրանով չի բացասվում այն

հանգամանքը, վոր հասարակական դաստիարակման կարգով, հասարակության առանձին անդամների վրա կոխկախված մտքի ու կամքի փոխադարձ ներգործման կարգով հասարակության անդամներն այս անպարեկարգում կպահպանեն վարքի թե հասարակական և թե կենսաբանական տեսակետներից առավել նպատակահարմար վորոշ կանոններ: Բայց, իհարկե, այս ասպարեզում չի լինի ուղղակի կարգավորում ու պլանավորում. ազգաբնակչության պլանավորած թվերն առաջվա նման կմնան հաճախումներ, բայց վոչ պլանային «առաջադրանքներ» կամ «լիմիտներ»: «Ազգաբնակչության որոնք» կոմունիստական հասարակության մեջ, ավելի պարզ ու հասարակ կլինի, քան կապիտալիստական հասարակության մեջ, բայց և նշանակալի չափով կմնա վորպես «որոշակի» որոնք: Յեվ այդ հատկապես նրա համար, վոր ինչպիսի միջոցներ ել մենք ձեռք առնենք մահացուքյան կրճատման համար և մարդու միջամտության ինչպիսի աստիճան ել յենթադրենք կենսաբանական պրոցեսների մեջ, տարերային, բնական մոմենտը ուղածդ չափով պահպանվում է, իսկ դրա հետ միասին պահպանվում է նաև նյութ՝ վաճակադրական պրոցեսների համար, / ժողովրդագրական հաշվառման բնագավառում:

Այս բոլոր ասածներս վերաբերում են բավական հեռավոր ժամանակների և մասամբ գուշակելի պրոբլեմներ, բայց մոտիկ ապագայում ել մենք չենք կարող ազատվել վիճակագրական մեթոդների չափազանց լայն գործադրումից (մասնավոր հաշվառման նյութերի մշակման ժամանակ) լերկու հիմնական պատճառով:

Առաջինը. լեթե մենք ասում ենք, վոր սոցիալիզմի հիմքի կառուցման ավարտումը վճռական հարված

հասցրեց տարերայնության տարրերին մեր ժողովրդական տնտեսության մեջ, ապա այդ չի նշանակում, թե նա վերացրեց նրանց վերջնականապես: Կապիտալիզմի մնացորդներն եկոնոմիկայի և մարդկանց գիտակցության մեջ ըստ ելության վոչ ալ ինչ են, յեթե վոչ հենց այդ տարերայնության տարրերը: Իսկ չե՞ վոր մենք հաղթվ թե վերացնենք նրանց վերջնականապես առաջիկա մեկ հնգամյակի ընթացքում: Դասակարգային պայքարը պահպանվում է դեպի անդասակարգ հասարակութունը շարժվելու ընթացքում. այդ պայքարի առարկա չեն հանդիսանում կապիտալիզմի մնացորդներն եկոնոմիկայի կամ միայն մարդկանց գիտակցության մեջ: Հենց սրանք ել կազմում են տարերայնության տարրը, վորը հայթհարվում է այդ պայքարում, մասնավորապես պլանի համար մոլոր պայքարում: Այդ տարրը մշտապես սահմանափակվում է իր նշանակութամբ, բայց դեռ լերկար ժամանակ պահպանում է իր լուրջ նշանակութունը: Այդ հանգամանքը չենք կարող հաշվի չառնել. այդ թուիչը կլինի դարգացման վորոշ աստիճանի վրայից:

Յերկրորդ. մենք կառուցում ենք սոցիալիստական եկոնոմիկա և սոցիալիստական հասարակութուն վոչ վորեք պատրաստի որինակով կամ մոդելով: Մենք նրանց չենք վերաբառում մեխանիկորեն, չենք ընդորինակում, մենք նրանց նոր ենք կառուցում, առաջին անգամ մարդկության պատմության մեջ, ակտիվ, ստեղծագործական դասակարգային գործունեության պրոցեսում: Սոցիալիստական շենքի հիմնական գծերը և ալտերից ըզխող մեր պայքարի հիմնական ուղղությունները մեզ համար պարզ են: Մենք ունենք մարդաբանական լեռնաբանի հիմնադրիչները մշակած տեսակա-

Դ. «ՆՅՈՒԹԵՐԻ ՀԱՎԱՔՄԱՆ» ՎԻՃԱԿԱԳՐԱԿԱՆ
ՅԵՂԱՆԱԿԸ ՅԵՎ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՄԻԱՎՈՐՆԵՐԻ ՈՊԵ-
ՐԱՏԻՎ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆԸ. ՀԱՇՎԱՌՄԱՆ
ՈՒՆԻՖԻԿԱՑԻԱՆ

Սակայն վիճակագրութեան և հաշվառման տարբերութեան արտահայտվում է նաև նյութերի հավաքման գծով: Վիճակագրութեան համար, վորը հաշվի է առնում մասսայական տարերային լեռնույթները, հատկանշական է այս վերջիններիս դիտումը դրսից, հեռվից: Վորչափով մարդիկ իրենք գիտակցորեն չեն վարում իրենց հասարակական գործողութիւնները և նրանց գործունեութեան որենքները հակադրված են իրենց, ինչպես բնութեան որենքներ, անհնար է ժողովրդատնտեսական հաշվառումը, վոր թափանցում է բուն իսկ տնտեսական գործունեութեան մեջ և կենսագործվում է ժողովրդատնտեսական պրոցեսի անմիջական մասնակիցների կողմից: Առանձին ձևաբանութիւններում (բաց վոչ բոլորում) գոյութիւն ունի մասնատնտեսական հաշվառում, բաց վորի խնդիրներն ու ձևերը նույնքան քիչ են համապատասխանում հասարակական ամբողջութիւնը հաշվառելու պահանջներին, վորքան մասնատնտեսական անարխիան համապատասխանում է պլանային հասարակական տնտեսութեանը: Այդ պատճառով հին վիճակագրութիւնը հաշվառման նյութերի հավաքման առավել հուսալի լեղանակ էր համարում այսպես կոչված եքսպեդիցիոն լեղանակը, այսինքն գործողութեան վայրը, հետադոտման լեթակա շրջանը, տնտեսութեան ճշուղը և այլն պրոֆեսիոնալ վիճակագիրներից կազմված եքսպեդիցիա ուղարկելը, աշխարհագրական, ցեղագրական

և այլ եքսպեդիցիաների նման: Իմիջի այլոց այդ նշանակում էր, վոր նյութի առավել հուսալի տեսակը ձեռք էր բերվում միանվագ կարգով, միմիայն մի «կրիտիկական մոմենտում» և, լավագույն դեպքում, հետադոտութիւնը կրկնվում էր քիչ թե շատ լեղակար ժամանակից հետո: Իսկ ընթացիկ կարիքների համար ոգտվում էյին հարցաթերթիկներով, թղթակիցների հաղորդագրութիւններով և այլ դարձյալ նույն դրսից դիտելու յեղանակներով:

Քանի դեռ մեր տնտեսութեան մեջ խոշոր դեր էր խաղում նրա մասնավոր սեկտորը, քանի դեռ գյուղատնտեսութեան մեջ գերակշռում էր մանր ու մանրագույն գյուղացիական տնտեսութիւնը, այդ ժամանակ մոզ մոտ էլ հաշվառման նյութերը հավաքելու նման լեղանակները ներկայացնում էյին որքեկտիվ անհմաժեշտութիւն:

Ընդհակառակը, իբրե մասնավոր կատիտալը վերացվում է վոչ միայն արդյունաբերութեան մեջ, այլ և առևտրի մեջ, իբրե գյուղատնտեսութեան կոեկտիվացումն ընդունել է մասսայական, իսկ հացահատիկային շրջաններում համատարած բնութթ՝ միանգամայն ալինհայտ է, վոր հնարավոր և անհրաժեշտ են դառնում հաշվառման նյութը հավաքելու այլ յեղանակներ: Հանրայնացված, միասնական պլանով աշխատող տնտեսութեան դեպքում ժողովրդատնտեսական հաշվառումը ներս է թափանցում ոպերատիվ տնտեսական գործունեութեան մեջ, դառնում է նրա անհրաժեշտ նախադրյալը այնպես, ինչպես պլանը: Հաշվառումը սկսում է միաձուլվել ոպերատիվ հաշվետվութեան հետ: «Նյութեր հավաքելու» ծանրութեան կենտրոնը (լեթի միայն այստեղ կարելի է գործածել այս արտահայտութիւնը)

փոխադրվում է իրենց իսկ տնտեսական միավորների հաշվառման քննիչները: Ժողովրդատնտեսական հաշվառման մարմինների արդի սխառմի գործունեությունը տարբերվում է հին կենսավիճակի գործունեությունից նրանով, վոր վերջինս ջանում էր ինքնուրուշ կերպով «հավաքել» իր նյութը, աչսպես կոչված «գերատեսչական վիճակագրությունը» նայում էր վորպես ոժանդակ աղբյուրի և հաշվառման բազա չէր կարող ընդունել ոպերատիվ հաշվետվությունը: Այժմ ժողտնտեսական հաշվառման վարչությունն ամենից առաջ հանդիսանում է մի մարմին, վորը միավորում, կարգավորում և վերահսկում է բոլոր տեսակի տնտեսական կազմակերպություն նների հաշվային աշխատանքը, «գերատեսչական» հաշվառումը ավելի ու ավելի յե դառնում տվյալների հիմնական աղբյուրը, ոպերատիվ հաշվետվությունն ավելի ու ավելի յե դառնում հաշվառման բազա:

Հին Կենսավիճակի ժամանակներումն էլ իհարկե գոյություն ուներ պետական ձեռնարկությունների հաշվետվություն, բայց կապիտալիստական տրադիցիաների բնորոշ մնացորդ էր այն, վոր վոչ վիճակագրությունն էր դեռ ևս սովորել հարմարացնել իր ձևերը ոպերատիվ հաշվետվության ձևերին և վոչ էլ ոպերատիվ հաշվետվություններ կազմողները՝ իրենց ձևերը ժողովրդատնտեսական հաշվառման կարիքներին: Այս խզումն այժմ վերացվում է շնորհիվ տնտեսական և հասարակական դարգացման նոր շրջան անցնելու: Ժողովրդատնտեսական հաշվառումը (նախկին «վիճակագրությունը») միաձուլվում է ոպերատիվ հաշվետվության հետ մի հունի մեջ, նույնիսկ հարց է դրվում մի յեղակեսային հունի մեջ միաձուլելու

հաշվառման բոլոր տեսակներն ընդհանրապես, այն է՝ ժողովրդատնտեսական հաշվառումը, հաշվապահական հաշվառումը և տեխնիկական հաշվառումը: Յուրաքանչյուր բանվորական տեղի համար լրացվող սկզբնական միասնական փաստաթուղթը պետք է ամփոփի իր մեջ բոլոր տվյալները, վորոնք հետագայում բաժանվում են յերեք հիմնական ուղղությունը. աղպիսի փաստաթուղթը պետք է լինի նույնքան հակիրճ և պարզ, վորքան մարդահամարի թերթիկը, բայց վորից կարելի լինի դուրս բերել նույնքան բաղմաղան յեղրակացություններ, վորքան նույն թերթիկից: Հաշվառման բնագավառի արմատականները խոսում են հաշվառման ավելի ուժեղ միավորման, ունիֆիկցիայի մասին, այն է ժողովրդատնտեսական և հաշվապահական հաշվառման միաձուլման, կամ ավելի ճիշտ՝ հաշվապահություն վերացման մասին: Նման առաջարկությունը սակայն՝ հանդիսանում է նույնպիսի «ձախ խոսորում» ինչպես «վիճակագրությունը» ամբողջովին «հաշվառումով» փոխարինելու առաջարկը:

8. ԿԱՐՈՂ ԵՆՔ ՄԵՆՔ ԱՐԴՅՈՔ ՍԱՀՄԱՆՍՓԱԿՎԵԼ ՈՊԵՐԱՏԻՎ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅԱՄԲ. ՀԱՇՎԱՎԻՃԱԿԱԳՐԱԿԱՆ ՍՇԽԱՏԱՆՔԻ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ

Ձի կարելի վիճակագրությունն ամբողջովին հաշվառումով փոխարինել նաև ոպերատիվ հաշվետվությունը լրացնելու համար նյութեր «դրսից» հավաքելու «վիճակագրական» յեղանակից այժմ իսկ հրաժարվելու իմաստով: Մենք վոչ մի կերպ դեռ չենք կարող հրաժարվել, ցուցակագրություններ կատարելուց,

հարցաթերթիկներ և հետազոտություններ կատարելուց, ինչպես և թղթակիցների գործնեցություններից (որինակ գների դրանցման ժամանակ), քանի վոր ժողովրդատնտեսական հաշվառման հիմնական բազան — ուղեբատիվ հաշվետվությունը — դեռ ևս չի դարձել ամուր, համատարած, միասնական ճիշտ գործող սխեմա: Չե՞ վոր մենք միայն նոր ենք կառուցում սոցիալիզմը, հետևապես և համաժողովրդական հաշվառումը. չե՞ վոր դեռ ևս հաշվառման դրությունը կողմնակցություններում, խորհրդային տնտեսություններում, առևտրական ձեռնարկություններում, շինարարության մեջ, նույնիսկ արդյունաբերական գործող ձեռնարկություններում խիստ անբավարար ե: Չե՞ վոր մենք հիմա գտնվում ենք եկոնոմիկայի և մարդկանց զխտակցության մեջ կապիտալիզմի մնացորդների և դրա հետ միասին — հաշվել չկարողանալու և չցանկանալու, աչքակապության և հաշվետու տվյալներն աղավաղելու դեմ պայքարելու ամենաչեղուն շրջանում: Չե՞ վոր մեր առաջախաղացումը կատարվում է աչքան արագ, նրան գուկակցող քանակական և վորակական տեղաշարժերը, տնտեսական տարրերի տեղադրության մեջ կատարվող փոփոխություններն աչքան լուրջ են, վոր պարբերական հաշվետվական նյութերն իվիճակի չեն լինում արտացոլելու կատարվող բոլոր փոփոխությունները: «Դրսից դիտելու» և նյութերը միանվագ հավաքելու վորոշ և զգալի մասը, ինչպես և մի շարք վերահսկիչ միջոցների գործադրումը մնում են իբրև անխուսափելի բան: Այդ միջոցներն ընդհանուր առմամբ նշանակում են՝ ուղեբատիվ հաշվետվությանը զուգընթաց կազմակերպել հաշվառման գործողություններ:

Ի վերջո պետք է ասել, վոր մեր ժողովրդատնտեսական հաշվառման սխեմայի գործունեցությունը ներկա ետապում հանդիսանում է հաշվա-վիճակագրական գործունեցություն: Վոչ թե միայն վիճակագրական, ինչպես հինգ տարի առաջ, և վոչ ել միայն հաշվառման, ինչպես այդ կուզեցին այն ընկերները, վորոնք հակում ունեն թուիչ գործել զարգացման աստիճանների վրայից և ընդհանրապես սլարդացնել հարցադրումը:

Այդ գործունեցության խնդիրներն ընդհանուր առմամբ հանգում են այն բանին, վոր վողջ խորհրդային պետական և տնտեսական ապարատի և վողջ խորհրդային հասարակության ոժանդակությամբ պետք է ծավալել ու ամրացնել ժողովրդատնտեսական հաշվառման և դրա հետ միասին «համաժողովրդական հաշվառման» հիմնական բազան — ներհանրական ուղեբատիվ հաշվառումը, մեր տնտեսության բոլոր ողակներում ու բնագավառներում, կառուցել այն՝ մեթոդիկական, կազմակերպական ու տեխնիկական կողմերից, հաշվառման տեխնիկայի նորագույն նվաճումների հիման վրա, հարմարեցնելով ու վերամշակելով այն սոցիալիստական պայմանների համապատասխան, պահպանել և լրիվ ծավալով ոգտագործել վիճակագրական տալաուսուրայի այն բոլոր տարրերը, վորոնք շարունակում են դեր խաղալ զարգացման ներկա ետապում, կամ ընդհանրապես լենթակա լեն սլահանման, հաշվա-վիճակագրական աշխատանքը ճիշտ կերպով փոխադարձ լենթարկման վիճակի մեջ դնել սլանային աշխատանքի հանդեպ, ուժգնորեն պայքարել հաշվառման նիս բլի համար, վորը հանդիսանում է քաղաքական նշանակութուն ունեցող հիմնական լողունգ, հասնել այն բանին, վոր հաշ-

վային թիվը լինի ակտուալ թիվ, վոր նա չես չմնա տնտեսական և հասարակական ճակատների մեր պաշ- քարից, արտացոլի իր մեջ ալդ պաշքարը, ինչպես հայելու մեջ և տարբերվելով ինչպես լինինն եր արտա- հայտվում «կազմունի» վիճակագրական թվից, կարողա- նա ծառայել ալդ պաշքարին վորպես ոգնություն ու զենք, և վերջապես հասնել այն բանին, վոր հաշվառ- ման թվերի սխառեմը շողկապվի միասնական հաշվե- կշռի մեջ, վորը համապատասխանի մեր վորջ տնտե- սական աշխատանքի շողկապմանը միասնական ժողո- վրդական պլանում:

Այդ բոլորին հասնել կարելի չե վաճ թե միանգա- մից, ալ միայն բազմակողմանի լերկարատե ջանքերով: Բայց ալդ բոլորին կարելի չե և պետք ե հասնել քանի վոր ալդ կլինի սոցիալիստական տնտեսության և սոցիալիստական հասարակության կառուցման կողմե- րից մեկը՝ առաջիկա հնգամյա ժամանակամիջոցի հա- մար դրված խնդրի հիմքը:

9. ՍՈՑԻԱԼԻՍՏԱԿԱՆ ՀԱՇՎԱՌՄԱՆ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԲԱԶԱՅԻ ՄՄՐԱՑՄԱՆ ՄԱՍԻՆ

Ամենայն վորոշակիությամբ կոնկրետացնենք ժո- ղովրդատնտեսական հաշվառման մոտիկ ապագայի խնդիրները:

Ամենահիմնական և ամենալայն խնդիրը, ինչպես արդեն նշել ենք, ընկնում ե վորջ խորհրդային, տըն- տեսական, պետական ապարատի, վորջ խորհրդային հասարակության վրա, և վոր թե միայն ժողտնտեսաշ- վառման վարչության մարմինների մեկ հատուկ սխա- տեմի վրա: Այդ, հիմնական բազայի — ռպեքտիվ ցե-

սնցստական հաշվառման — ամրացման ու զարգացման խնդիրն ե, իսկ քանի վոր խոսքը վերաբերում ե ստորին կետերին՝ շատ դեպքերում նաև նոր կառուց- ման խնդիրը: Փաբրիկաներն ու գործարանները, նո- րակառուցներն ու առևտրական ձեռնարկություննե- րը, խորհրդային տնտեսություններն ու կոլտնտեսու- թյունները պետք ընդունվեն վորպես հաշվառման բջիջներ: Յուրաքանչյուր արդյունաբերական ձեռնար- կություն պետք ե հասնի այն բանին, վոր ամենա- հարվածային առաջավոր գործարանների որինակով ունենա ամենորջա հաշվետվություն, իր արտադրու- թյան արդյունքներին՝ ինչպես ավարտված արտադրան- քի, նույնպես և ցեխային արտադրանքի վերաբերյալ: Յուրաքանչյուր խորհրդային և կոլեկտիվ տնտեսու- թյուն պետք ե աշխատի դնել ցանքերի, բերքատվու- թյան ու բերքահավաքի, հողի բազմացման ու անաս- նապահության արդյունքների, նույնպես և կոլտըն- տեսականների ծախսած աշխատանքային ժամանակի ճիշտ հաշվառման գործը: Այդպիսի խնդիրը հանդիսա- նում ե միաժամանակ թե կազմակերպչական տնտե- սական, թե կուլտուր-լուսավորական, թե հասարակա- կան-քաղաքական, թե տեխնիկական-մեթոդիկական խնդիր: Այդ մի հարց ե, վոր միաժամանակ վերաբեր- վում ե թե տնտեսական միավորների զեկավար ապա- րատի ամրացման, թե գրադետ հաշվառների մի ամ- բողջ բանակի պատրաստմանը, թե ալս վերջիններիս ամրացման իրենց իսկ աշխատավորներից կազմված ոժանդակիչ և վերահսկիչ բջիջներով, թե միաժամանակ հաշվառման պարզ, մեթոդոլոգիական ճիշտ և հարմար ձև տալը, նմանապես հաշվառման ապահովմանն այնպիսի տնտեսաբան տեխնիկական միջոցներով, ինչպես բլանկ-

ները, թուղթը, գրենական պիտույքները, պարզ համ-
բեհները, իսկ աստիճանաբար՝ նաև մեքենայացված
հաշվի ամենակատարելագործված միջոցներով, վորով-
հետև տրակտորի, կոմբայնի, կլիբլու, սիլոսային և
այլ մեքենաների յետևից խորհրդային տնտեսություն
և կոլտնտեսություն պետք է մտնի նաև ժամանակա-
կից հաշվային մեքենան:

Այս բոլորից յերևում է, թե վորքան խոշոր և բարդ
է այս խնդիրը, վորքան իր լուծման համար նա պա-
հանջում է բոլոր աշխատավորների համակցված ջան-
քեր: Հատուկ կազմակերպության — ժողովրդատնտե-
սական հաշվառման — դերը այստեղ չի կարող հանդի-
սանալ այն, վոր փորձի լուծել այդ խնդիրն իր դերա-
տեսական ուժերով: այդ կլինի անհուսալի բյուրո-
կրատական ուսույթով: Ժողովրդատնտեսական հաշ-
վառման կազմակերպությունը պետք է խթանի, արա-
պացնի այդ պրոցեսը, տեխնիկայես ու մեթոդոլոգիա-
պես միավորի այն ու ղեկավարի, բայց ղեկավարի
գերատեսչությունների ու տնտեսական կազմակերպու-
թյունների միջոցով և վոչ թե նրանց գլխի վրայով:
Շատ ցանկալի կլինի հրավիրել համամիութենահան
հատուկ համագումար ստորին հաշվառման դժով, իրենց
իսկ ստորին կետերի ներկայացուցիչների ամենալայն
մասնակցությամբ: ավելի նպատակահարմար է հրավի-
րել յերկու համագումար, մեկը՝ ինդուստրիալ-առե-
տրական և մյուսը՝ գյուղատնտեսական հաշվառման
դժով: Այդ համագումարներում կարելի կլինի հան-
րագումարի բերել ստորին ողակների փորձը, ստուգել
և մշակել հաշվառման ձևերը, նրա կազմակերպական
կառուցվածքն ու մասսաների մասնակցության ձևերը
նրանում, քննարկել հաշվառման նորագույն մեթոդ-
ները ստորին ողակներում գործադրելու, հաշվառողների
կադրեր պատրաստելու և այլ հարցեր:

10. «ՊԵՏՊԼԱՆԻՆ ԿԻՑ ԺՈՂՏՆՏԵՍՈՒԹՅԱՆ ՀԱՇՎԱՌ- ՄԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐՁՈՒԹՅԱՆ» ԺՈՂՈՎՐԴԱ- ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՀԱՇՎԱՌՄԱՆ ՄԻԱՍՆԱԿԱՆ ՍԻՍՏԵՄԻ ԱՄՐԱՑՄԱՆ ՄԱՍԻՆ

Հաշվառման բազայի ամբացման հարցին հարում է
հաշվային «հումքը» վերամշակող ու նրանց ժողովը-
դատնտեսական նշանակության ամփոփումներ կազմող
և ընդհանրապես վողջ հաշվառման աշխատանքը դե-
կավարող ապարատի ամբացման հարցը: Մենք այս-
տեղ նկատի ունենք ինչպես գերատեսչական ու հիմ-
նարկային հաշվային մարմինները, նույնպես և հատ-
կապես ժողովրդատնտեսական հաշվառման վարչու-
թյան հատուկ սիստեմը: Ինչ վերաբերում է առաջի-
ններին, ապա միայն ծանր արդյունաբերության ժող-
կոմատը և Հաղորդակցության ճանապարհների ժողկո-
մատն ունեն վաղուց գոյություն ունեցող և քիչ թե
շատ կարգի բերված միջանկյալ և կենտրոնական հաշ-
վային ապարատ: Մատժողկոմատը և Հողժողկոմատը
առ հեռվից ընթանում են այդ ժողկոմատների
յետևից: Մյուս նոր կազմակերպված տնտեսական
գերատեսչություններն ունեն հաշվառման չափազանց
թույլ մարմիններ: Կապիտալ շինարարության հաշ-
վառումն ամենուրեք անբավարար է: Բոլոր համապա-
տասխան ողակներն անհրաժեշտ է յեռանդուն կեր-
պով ուժեղացնել: Բայց յեթե առանձնապես շտապ ու
յեռանդուն չուժեղացվին ժողտնտեսաշվառման վար-
չության մարմինները, վորպես կենտրոնական ղեկա-
վար սիստեմի, բոլոր վերև նշված և ստորև նշվելիք
խնդիրները կլինան լոկ բարի ցանկություններ: Կենտ-
րիճավարի նախկին սիստեմը Պետպլանի հետ միաձուլ-

վելու շրջանում (1930-1931 թ.) թ. բավականաչափ
թուլացավ: Այդ շրջանում, իբրեւ իրկիրը ապրում էր
պատմական բռնության, հաշվաշին-վիճակագրական
աշխատանքի ասպարեզում կատարված անվիճելի դրա-
կան տեղաշարժերի հետ միասին (այսպես կոչված
«վիճակագրական հեղեղի» վերացումը, հաշվառման
«գերատեսչա՛լան» ողա կների առաջացումը, նրանց պե-
տական վիճակագրությանը յենթարկելը և այլն-
իրադրությունն ընդհանրապես սակավ նպաստավոր
էր հաշվառման կարգավորված աշխատանքի համար:
Կազմակերպական տեսակետից Պետպլանում գտնվելը,
դրական արդյունքի հետ միասին (պլանային ու հաշ-
այվին աշխատանքի համաձայնեցումը) տվեց և բացա-
րական հետևանք. պլանային մարմինները հաշվառումը
ամարում էին յենթակա և սպասարկող աշխատանք,
հաշվային ապարատների պլանային մարմիններին
հատկացված ուժերն ու միջոցները մեծ մաս ՅՅժ
ոգտագործվել են այն խնդիրների վրա, վորոնք համար-
վել են գլխավոր: Դրան ավելացրած և այն, վոր յենթե
պլանային մարմինների համար մասնավոր տնտեսու-
թյան վանումը հանրայնացված տնտեսության կողմից,
նշանակում էր միայն սկզբունքներն արդեն լուծված
պլանավորման խնդրի խորացում ու ընդլայնում, ապա
նախկին վիճակագրական մարմինների և առանձնա-
պես նրանց հին վորակյալ կադրերի համար այդ նշա-
նակում էր սկզբունքորեն նոր խնդիր դնել, վորի
համար նրանք բավականաչափ պատրաստված չէին:
Ահա, թե ինչու մենք արշավում ենք հանուն «ճշտ
թվի» ու «համաժողովրդական հաշվառման», պետական
հաշվառման քուլացած հիմնական սխտեմով:

Արդեն ձեռք են առնված մի շարք միջոցներ այդ
սխտեմի շտապ ամրացման համար: Ժողովուրդի վո-
րոշման համաձայն հին վիճակագիրները պետպլանին-
րի կողմից պետք է յետ փոխադրվեն Ժողտնտեսու-
չւուման վարչություն, հատուկ դեկրետով սահման-
ված է՝ պլանային և հաշվառման աշխատանքների
միաձուլման շրջանում, պլանային սխտեմից դուրս
գտնված կենտրվիզմարի նախկին աշխատակիցներին
դրանցման յենթարկել և վերադարձնել հաշվա-վիճա-
կագրական աշխատանքի. մասնադիտական կրթու-
թյան կամ աշխատանքի համապատասխան փորձաշր-
ջան անցած վիճակագիրները հավասարեցվում են ճար-
տարագիտական-տեխնիկական աշխատողներին վոր-
պեսդի յարախուսվի նրանց վերադարձը հաշվին աշ-
խատանքի և կանխվի հաշվառման աշխատողներին
հոստենությունը հետագայում: Այս բոլորը ապացույց-
վում է նոր «Կանոնադրությամբ Ժողովրդատնտեսա-
կան հաշվառման Կենտրոնական վարչության մասին»,
վորի առաջին կետը Ժ. Տ. Հ. Կ. Վ. համարում է վոր-
պես Հումամիութենական ինքնուրույն մարմին. վորը
կենտրոնացված ձեռով դեկավարում է հաշվառման ու
վիճակագրության ամբողջ գործը իՍՍՀՄ-ի մեջ:
Ժ. Տ. Հ. Կ. Վ. մարմիններն աշխատանքների համաձայ-
նեցման նպատակով գտնվում են համապատասխան
պլանային հանձնաժողովներին (կից*) և այդ մարմին-
ների պետերը հանդիսանում են այդ հանձնաժողով-
ների նախագահների տեղակալները: Բայց հաշվառ-
ման մարմիններին պետերը նշանակվում են անմիջա-
կանորեն, վերագառ հաշվառման մարմինների կողմից

*) Բացառությամբ շրջանների ու քաղաքների վորա՛ղ նրանք
գտնվում են գործկոմիներն ու խորհուրդներն կից:

համաձայնեցնելով համապատասխան տեղական իշխանությունների ու գործկոմների հետ: Նրանք անմիջականորեն յենթակա չեն իրենց սխտեմի վերադաս մարմիններին: ԺՏՀԿՎ-նը կից և Պետպլանին նույն իմաստով, ինչ Պետբանկը Ֆինոտդկոմատին: ԺՏՀԿՎարչություն սխտեմը նույնքան խիստ կենտրոնացված միասնական սխտեմ է, վորքան Պետբանկի ցանցը: Քանի վոր ինչպես Պետբանկն է անողորձաբար, առանց զեմքերը նկատի առնելու մտցնում տնտեսաշվարկը, նույնպես և ԺՏՀԿՎ-ը պետք է ամենուրեք՝ առանց զեմքերը նկատի առնելու՝ արմատացնի ճիշտ հաշիվ և ձեռք բերի ճիշտ թիվ:

11. ՀԱՇՎԱՌԲԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՄԵԽԱՆԻԿԱ- ԿԱՆ ԲԱԶԱՆ

Վերև նկարագրված միջոցառումները բարենպաստ նախադրյալներ են ստեղծում ժողովրդատնտեսական հաշվառման մարմինների ամրացման ու զարգացման համար (նոր կադրերի պատրաստման հարցի լուծման հիման վրա, վորի մասին՝ ստորև): Այդպիսի հիմքի վրա կարելի չէ կառուցել: Ու թեև այդպիսի սխտեմի լիակատար կառուցումը չի ծածկվի մի գիշանտի կառուցման արժեքով, պահանջում է ժամանակի և ուժերի նույնպիսի ծախքեր, խորհրդային հասարակացնություն նույնպիսի ուղղություն զեպի իրենց, բայց և այնպես այս խնդիրը նույնպես լուծելի չէ, ինչպես Ստալինգրադի արակտորային գործարանի կամ Մագնիտագորսկի կառուցումը:

Քանի վոր մենք հիշատակեցինք արդյունաբերական հսկաները, հարկավոր է կանգ առնել հաշվառման

աշխատանքների մեխանիկական բազայի, հեռևապես և նրա արդյունաբերական հիմքի խնդիրների վրա: Մենք պետք է լայն կերպով մեքենայացնենք մեր հաշվառման աշխատանքները, մեքենայացնենք նույնպես և արտադրական գործողությունների սկզբնական գրանցումը՝ գործադրելով ինքնագիր մեքենաներ: Առաջիկա հնգամյակի ընթացքում հաշվային աշխատանքների մեքենայացումը պետք է հիմնականում ավարտվի: Այդ նշանակում է հաշվային մեքենաների մի ամբողջ աստրոտիմենտի մասսայական մուծումը՝ սկսած հաշվա-վերլուծական և հաշվապահական գործողությունների կատարող, տվյալներ խմբավորող ու ամփոփող մեքենաներից և վերջացրած կոպտոմետրներով ու արիֆմոմետրներով, այսինքն մեքենաներ, վորոնք իրենց աշխատանքում թեև նման են համրիչներին, սակայն նույն չափով, ինչ չափով ավտոմոբիլը նման է սալին: Հաշվային գործի մեքենայացման հնգամյա պլանը մշակվում է վորպես ընդհանուր հնգամյա պլանի ողակներից մեկը: Սակայն նրա կենսագործման նախադրյալը պետք է լինի մեքենայինարարության համապատասխան ճյուղի ծավալումը:

Այս նպատակով ժողկոմխորհը մոտ ժամանակներս հաստատել է հաշվային մեքենաների հատուկ միավորություն կազմելու հարցը: Անհրաժեշտ է հնարավորություն չափ լուսանդուն կերպով արագացնել նրա աշխատանքի ծավալումը, մասնավորապես ավարտել Լիզովսկի գործարանի կառուցումը Լենինգրադում (հաշվեկուծական մեքենաների արտադրություն ապագա կենտրոնը): Անհրաժեշտ է ուժեղացնել ու վերակառուցել Մոսկվայի գործարանները, վորոնք արտադրում են առավել պարզ մոդելներ, ինչպես և ապահո-

վել միավորութունը, համապատասխան մեծադասին հուսմով: Հուսմի հարցն աշխատող պակաս կարեւոր է, քան տրակտորաշինարարութեան մեջ: Ճիշտ է, աշխատող շատ մետաղ էի հարկավոր և մետաղն աշխատող իր գերակշռող մասով բարձրորակ է: Բայց աշխատող հարկավոր է նրա գլխաված և ձգված նյութ: Յեթե մենք չենք ուզում բերել տալ արտասահմանից, ապա անհրաժեշտ է շտապ կարգով կազմակերպել մեղ մոտ համապատասխան արտադրութիւն, վորի մասին ծանր Արդյունաբերութեան Ժողովմատը դեռևս էի ցուցաբերում պատշաճ հոգացողութիւնը: Ժինչդեռ հաշվա-մեքենայական արտադրութիւնը պահանջում է արագ ծախսում վոչ միայն հնգամյա պլանի հեռանկարով, այլև անմիջապէս, աշտոր եթէ: Հսկաները մեղ մոտ աճում են սունկերի պէս, իսկ հաշվային ցեխեր նրանցում չկան, հաշվային գործը նրանցում քնում է տնայնագործական հիմքի վրա:

12. ՀԱՇՎԱՌՈՒՄԸ ՅԵՎ ՀՆԳԱՄՅԱԿԸ, ՀԱՇՎԱՌՄԱՆ ՅՈՒՅԱՆԻՇՆԵՐԻ ՍԻՍՏԵՄԸ ՅԵՎ ՍԿՁԲՆՍԿԱՆ ՀԱՇՎԱՌՈՒՄԸ

Այժմ կազմակերպչական և նյութական նախադրյալներից անցնենք կոնկրետ խնդիրներին, վորոնք վերաբերում են բուն իսկ հաշվառման բովանդակութեանն ու ձևին: Այդպիսի խնդիրները շատ շատ են և մենք կարող ենք կանգ առնել նրանցից միայն առավել հրամայականների վրա: Աշխատող հարկավոր է ամենից առաջ շնչել, վոր առաջին հնգամյակի ավարտումն ու անցումը յերկրորդին, իրենց արտացոլումն են գտնում նաև հաշվառման աշխատանքների մեջ:

Անհրաժեշտ է մի կողմից ամփոփել առաջին հնգամյա պլանի կատարումը: Մի կողմից այդ պետք է անել արդեն հիմա, առաջին 3¹/₄ տարվա կատարման տվյալների և վերջին բնթացիկ տարվա պլանային տվյալների հիման վրա: Այդպիսի աշխատանքը հիմք կծառայի այն ամփոփիչ տեսութեանը, վորը պետք է հանդես գա ավելի ուշ՝ յերկրորդ հնգամյա պլանի հետ միաժամանակ: Յեթե հաշվա-վիճակագրական կազմակերպութիւնը լինելու ավելի ուժեղ, քան նա կա այժմ և յեթե նրա առաջ կանգնած չլինի մի շարք այլ միանգամայն անհետաձգելի խնդիրներ, հարկավոր եր առաջին հնգամյակի ավարտումը հաշվառմանն ապա մոտեննալով վիճակագրական աշխատանքով: Համեմատյա դեպս՝ ճիշտ գրված և բավականաչափ սպառիչ յեղբայրակող տեսութիւն պետք է տրվի մեր խորհրդային հասարակայնութեան ձեռքը:

Մյուս կողմից՝ հաշվա-վիճակագրական կազմակերպութիւնը պետք է մասնակցի և արդեն մասնակցում է յերկրորդ հնգամյակի մշակմանը՝ ոգնելով պլանային մարմիններին, տալով նրանց յեղակատային նյութ և նրանց հետ միասին մշակելով այդ հնգամյակի ցուցանիշները սխտեմն ու ձևերը: Նման աշխատանքը չափազանց ելական նշանակութիւն ունի նաև հաշվառման սխտեմնի համար: Նա հնարավորութիւն է տալիս պլանային և հաշվային ձևերի հետագա համաձայնեցմանը, դրդում է մշակել հաշվառման ցուցանիշների կուռ, միասնական սխտեմն, վորն ինքնբոսինքյան հանդիսանում է ամենաեղանակ հերթական խնդիրներից մեկը:

Ցուցանիշները սխտեմնի հարցին հարում է սկզբնական հաշվառման հարցը՝ առավել միատեսակ,

կազմակերպական և մեթոդոլոգիական պակասութիւններով, մասամբ ել մի շարք տնտեսավարներէ ձգտումով՝ այսպես թե այնպես դրստելու տվյալները: Շեղումները իրականութիւնից, ճիշտ եւ արտահայտվում են աննշան թվական մեծութիւններով («մեծ թվերի որոնքը» շարունակում եւ գործել), բայց և այդ շեղումները պետք ե վերացվեն լիովին: Մյուս կողմից պետք ե պաշտօնը վորակական ցուցանիշների հաշվառումը դնելու համար, վորի նկատմամբ ուշադրութիւնը միաժամանակ նույնքան թուլացել եր, վորքան ուշադրութիւնը հենց դեպի բուն վորակական ցուցանիշները:

Բայց հատկապես պետք ե ծանրանալ գլոբալ տեսքի ընթացիկ հաշվառման բարելավման խնդրի վրա: Հողօգտագործող չունի վոչ այնպիսի կենտրոնական հաշվաշին ապարատ, ինչպես ծանր-արդյունաբերութիւնի օգտագործողը, վոչ այնպիսի «ստորին ցանց», ինչպես խոշոր ինդուստրիալ ձեռնարկութիւնները, վորոնք միաժամանակ հանդիսանում են նաեւ կուլտուրական ոչախներ: Մանր բուրժուական ու բուրժուական ազդեցութիւնը նրա ծախսամասերում առանձնապես ուժեղ ե, ինչպես ցույց տվեցին աշխատակալութիւն լայն հրապարակված դեպքերը շաքարի և հացահատիկային խորհրդատեսութիւններում, մի շարք կուլտնտեսութիւններում և այլն: Դրա հետ միասին հողօգտագործող մի քանի աշխատողներ վորոշ ձգտումներ են հայտարարում՝ հաշվաշին տվյալները փոխարինելու պլանային տվյալներով «իրականը — չինթաղրականով» ինչպես և հաշվառման նյութի մեջ մտցնել մեթոդոլոգիապես անհանդուրժելի ուղղումներ: Ընդհանուր առմամբ այստեղ ել «մեծ թվերի որոնքը» հավասարա-

կշռում ե իրական թվից դեպի այս կամ այն կողմը կատարվող շեղումները: Մինչդեռ անհրաժեշտ ե միանգամայն ճիշտ խմանալ իրերի դրութիւնը յուրաքանչյուր ճակատամասում և հաշվառման ճիշտ դրվածքը գլոբալ տնտեսական արտադրութիւնի բոլոր ողակներում նրա կազմակերպական-տնտեսական ամրացման նախադրյալներից մեկն ե: Ահա թե ինչու պետք ե վոչ միայն լուրջ ուշադրութիւն դարձնել գլոբալ տնտեսական ընթացիկ արտադրութիւնի ուժեղացման ու լավացման վրա, այլ և զարգացման տվյալ աստիճանում, մեր կարծիքով, չի կարելի չլա գնալ առանց հաշվադրահսկիչ հանձնաժողովների սխտեմի՝ շրջանում, մարդում և հանրապետութիւնի մեջ: Այդ խորհրդակցութիւնները պետք ե քննեն և ստուգեն ցանքի ընթացքի, բերքատվութիւնի տեսակների սպասվող ընդհանուր բերքի տվյալները՝ կազմակերպելով նույնպես զանազան տեսակի վերաստուգիչ գործողութիւններ:

Այստեղից յերեվում ե, կոր ժողտնտեսութիւնի հաշվառման մարմինների սխտեմում մոտ ապագայում ուշադրութիւնի ամենամեծ մասը պետք ե հատկացնել ընթացիկ հաշվառման հարցերին և թե վորքան սխալ կլինեն «պլանի կատարման ստուգման խմբակը» (կամ, հին ձևով՝ կոնյուկտուր խմբակը) պլանային մարմինն հանձնելը, ինչպես այդ մասին հարց եր հարուցել Պետպլանը ԺՏԿՀ վարչութիւնի կազմակերպման հենց առաջին պահին: Ամփոփ ընթացիկ հաշվառման խմբերը («կատարման ստուգման խմբեր») հարկավոր են հաշվադրահսկական սխտեմին, վորպես հիմնական կետեր, վորոնցում կենտրոնացվում ե գործերի ամբողջ ընթացքի հսկողութիւնը ժողովրդատնտեսական ընթացիկ հաշվառման բնագավառում: Սակայն ընթացիկ

հաշվառման առաջնակարգ նշանակությունն ամենեվին չի թուլացնում ժողովրդական տնտեսության հաշվեկշռի աշխատանքների նշանակությունը, վորոնք տալիս են վերարտադրության վողջ պրոցեսի կատարյալ և ամբողջական պատկերը:

14. ԱՌԱՋԻԿԱ ՑՈՒՑԱԿԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ՅԵՎ ՅԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՐԴԱՆԱԶՄԱՐԸ

Յեթե ժողովրդական տնտեսության դինամիկայի աշխատանքները չեն բացասում նրա հաշվեկշռի աշխատանքներ, ապա զարգացման տվյալ աստիճանում, ոպերատիվ ներտնտեսական հաշվառման ամրացնելու նկատմամբ ուժեղ հոգատարությունը չի բացասում ցուցակագրությունները ճիշտ անցկացնելու հոգատարությունը: Մոտ ապագայում մենք պետք է կատարենք ամբողջ հինգ ալոպիսի ցուցակագրական գործողություններ, ներառյալ արդեն կատարված եւայժմ մշակվող անասունների ցուցակագրությունը: Մրան հաջորդում եւայժմ սկսվող արդյունաբերական սարքավորման ցուցակագրությունը (նման գործողություն վիճակագրության պատմության մեջ առաջին անգամն է կատարվում և խոստանում է տալ բացառիկ հարուստ և արժեքավոր նյութ, վորպիսին չունի և վոչ մի բուրժուական պետություն): Բանվորների կազմի ցուցակագրությունը ըստ նրանց վոքալի, այնուհետև կոմունալ ձեռնարկությունների ցուցակագրությունը և վերջապես ավելի հեռավոր ապագայում — լեկրորդ խորհրդային ընդհանուր մարդահամարը: Այս բոլոր ցուցակագրություններն անհրաժեշտ են մի կողմից՝ վորպես հենակետեր պլանային կառուցումների համար, մյուս կողմից՝ վոր-

պես լեկակետեր դինամիկ հաշվառման համար և վերջապես՝ վորպես նյութ առաջնահերթ գործնական ձեռնարկումների համար: Հենց դրանով է հիմնավորվում նրանց գործնական կարևորությունը և դրսեվորվում այն դատողությունների անհիմն լինելը, վորոնց համաձայն սոցիալիզմի ժամանակ պետք է հրաժարվել ցուցակագրություններից:

Ինչ վերաբերում է մարդահամարին, ապա նրա ժամկետի վերաբերյալ լեղել են զանազան դատողություններ: Առաջարկ է լեղել կատարել այն 1932/33 թվ. ձմռանը: Այս առաջարկը հիմնավորվում էր 1926 թ. տվյալների հնանալով, ազգաբնակչության, նրա կազմի և տեղավորման վերաբերյալ տվյալների կարևոր նշանակությամբ՝ բոլոր ընթացիկ պլանների կազման համար և, վերջապես, մարդահամարը լեկրորդ հնգամյակի սկզբին կատարելու ցանկությամբ: Մյուսը կողմից՝ լեկրյուղ եր արտահայտվում, թե հաշվա-վիճակագրական սխտեմի ներկա դրությունը, բազմաթիվ ալլուծման լենթակա ելական խնդիրների և ժամանակի սղություն հետևանքով (ըստ սովորության վերահաշվադումները նախապատրաստված են ակնելուց մեկ ու կես-լեկրու տարի առաջ) մարդահամարը առաջիկա ձմռան համար վատ նախապատրաստված էլինի: Բացի դրանից՝ չափազանց կձգձգվի նրա մշակումը, քանի վոր հաշվային մեքենաների արտադրությունը դեռևս վոր հաշվային մեքենաների արտադրությունը դեռևս չի ծավալված և մենք ունենք աշխատողների զգալի պակաս: Վերջին նկատառումներից լեկրելով նպատակահարմար է գտնված մարդահամարը կատարել 1933-34 թ. ձմռանը, ապիայն վոչ ուշ:

15. ԳԻՏԱՆ-ՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔԸ ՅԵՎ
ԿԱԴՐԵՐԸ

Կարևորագույն հերթական խնդիրների թվարկումը մենք պետք է փակենք յերկու հարցով, վորոնցից մեկը տեսական խնդիր է հանդիսանում, իսկ մյուսը՝ խորապես գործնական, բայց վորոնք միաժամանակ սերտ կերպով կապված են միմյանց հետ:

Գրանցից առաջինը մեքողովողիական լիվ գիտա-հետազոտական աշխատանքի ծավալումն է, վորի նկատմամբ այժմ սուր պահանջ է զգացվում: Հին վիճակագրական մեթոդաբան խոշոր չափով կորցրել է իր նշանակությունը: Հարկավոր է մշակել սոցիալիստական ժողովրդատնտեսական հաշվառման մեթոդաբան: Վերևում մենք կարողացանք միայն ամենաընդհանուր գծերով տալ այն ուղեցույցները, վորոնցով նա պետք է ընթանա: Անհրաժեշտ է ուժեղ կոլեկտիվ աշխատանք՝ հիմնված Մարքս-Լենինյան դիալեկտիկայի և համարյա բացառապես սոցիալիստական շինարարության փորձի վրա՝ ԽՍՀՄ-իության մեջ, վորպեսզի լուծենք այդ խնդիրը: Արտասահմանյան փորձը ցուցումներ է տալիս հաշվառումը կազմակերպելու գերազանցապես ժամանակակից հաշվառման լիակատար միջոցների հիման վրա, վորոնք գործադրվում են բավականաչափ մեխանիզացիայի և ավտոմատիզացիայի չնթարկված արտադրության խոշոր ձեռնակություններում, բայց միայն առանձին ձեռնարկություններում լիվ կապիտալիզմի պայմաններում: Այդ արտասահմանյան փորձը պետք է հոգատարությունը ուսումնասիրել և ոգտագործել: Բայց նա չի կարող պատասխան տալ այն հար-

ցին, թե ինչպես կառուցել հաշվառման միասնական սխեմն ժողովրդական տնտեսություն ամբողջ ճյուղերում ու բնագավառում, պլանային տնտեսության, շերտավորված սոցիալիստական տնտեսվարի և համաժողովրդական հաշվառման պայմաններում: Նա պատասխան չի տալիս սոցիալիստական ոպերատիվ հաշվետվության կառուցվածքի, նրա ցուցանիշների սխեմայի և նրա սկզբնական հաշվառման մասին:

Բացի դրանից, տեխնիկական և տնտեսական տեսակետից ամենապարզացած բուրժուական չերկրների տեխնիկական փորձը նույնիսկ, մեղ մոտ փոխադրելու և համապատասխան սահմաններում, համապատասխան վերամշակմամբ ոգտագործելու համար, հարկավոր է ավելի մոտիկ և կոնկրետ ծանոթություն աչք փորձին, քան այն, վոր մենք ունենք: Հետևապես անհրաժեշտ է այս գծով ել ծավալել ուժեղ աշխատանք, արտասահման ուղարկել մեր մի շարք խորհրդատուներ: Միևնույն ժամանակ կյանքը չի սպասում. նա պահանջում է լուծել մի ամբողջ շարք մեթոդաբանական հարցեր աշխատանքի ընթացքում, ամեն ոք, քանի վոր ամեն ոք մենք գործնականորեն առաջ ենք ընթանում ծավալուն սոցիալիզմի ուղիով:

Այստեղից պարզ է, թե վորքան կարևոր է ամուր մեթոդաբանական, դիտա-հետազոտական կազմակերպության շուտափուլ կազմակերպումը, վոր հավասարաչափ ընդունակ լինի հարցերը տեսականորեն լուծաբանելու և նրանց կոնկրետ գործնական լուծում տալու:

Կենտրոնական հաշվառման կազմակերպական հետազոտական ինստիտուտի հիմնումն այդ տեսակետից հանդիսանում է սուր անհրաժեշտություն:

Բայց սրա հետ կապված է յերկրորդ հարցը՝ հաշվառվիճակագրական կադրերի պատրաստումն ու վերապատրաստումը: Այս հարցը պակաս սրությամբ չի կանգնած մեր առաջ, քան ի միայն վոչ ավելի մեծ սրությամբ: Ներկա իրադրությունն մեջ նա հանդիսանում է ամենավնասակամ ողակներից մեկը: Մտնելով մենք արձանագրելու, լոր վիճակագրական հիմն կադրերի «Ֆիզիկապես ու բարոյապես մաշվելու» հետ միասին, վորոնց ի հարկե պետք է ոգտագործել ամբողջ 100 0%-ով, վերջին տարիներում համարյա իսպառ բացակայել է նոր կադրերի պատրաստումը: Մենք ունենք վոչ հաշվավիճակագրական Ակադեմիա, վոչ հաշվավիճակագրական ԲՈՒՀ-եր, սրանց փոխարեն ասիական վիճակագրական ֆակուլտետներ, սովորողների սահմանափակ քանակով և փոքրաթիվ տեխնիկոմներ: Սրանից ավելի լավ չե դրված կադրային վիճակագիրների վերապատրաստման գործը: Մեզ հարկավոր են հազարավոր մասնագետներ բարձրագույն կրթությամբ, իսկ մենք ունենք միայն տասնյակներ ու հարյուրներ: Մեզ հարկավոր են տասնյակ հազարավոր հաշվառման «միջին տեխնիկներ», իսկ մենք ունենք միայն հարյուրներ և հազարներ: Մեզ հարկավոր են հարյուր հազարավոր գրագետ հաշվառներ, իսկ նրանց նկատմամբ չեղած պահանջը չի ծածկվում նույնիսկ 10 0%-ով:

Այս ուղղությամբ մենք շատ ժամանակ ենք կորցրել և շատ ենք յետ մնացել հրամայական պահանջից: Ուրեմն՝ աշխատենք շուտ դուրս գալ այս դրությունից ժամանակավոր միջոցառումներով՝ մանավանդ առկա կադրերին և նոր ներդրված աշխատողներին վերապատրաստելու և վորակավորումը լրացնելու միջոցով:

Միաժամանակ ամենաշտապ կարգով ծավալենք հատուկ տեխնիկական կրթության մի ամբողջ ցանց՝ ըսկսած հաշվավիճակագրական Ակադեմիայից և ԲՈՒՀ-երից մինչև վերապատրաստման դասընթացները և ստորին հաշվառների պատրաստման դասընթացները: Ինչ վերաբերում է վերջիններին, ապա այդ վոչ միայն ԺՏՀՎՊԲԶության և նրա տնտեսավարկային միավորության «Սոցիոգրգոէչյուտի» գործն է այլ և առաջին հերթին իրենց՝ տնտեսական գերատեսչությունների ու կազմակերպությունների խնդիրը:

Մեթոդոլոգիան և կադրերը — հաշվառման բանալի շտաբն ու հրամանատարական կազմը — խոշոր մասով կվճռեն համաժողովրդական հաշվառման համար մղվող պայքարի հաջողության հարցը:

16. ԻՆՉ Ե ՆՇԱՆԱՅՈՒՄ ՀԱՇՎԱՌՈՒՄ

Այսպիսով հաշվառումը հասարակական արտադրությունից հաշվառվողների և արդյունքների ճիշտ գիտնալն է: Հաշվառումը այն հիմքն է, վորի վրա հենվում է պլանը: Հաշվառումը՝ արտադրություն ու բաշխման համաժողովրդական վերահսկողության հիմքն է: Հաշվառումը կարևոր դեմքն է կապիտալիզմի մնացորդների, բուրժուական և մանր բուրժուական աղդեցությունների ու տեղեկների դեմ պայքարելու, մորթապաշտությունը, անբանությունը, անտնտեսավարությունն ու հասարակական շահերի տնտեսումն արմատախիլ անելու գործում: Հաշվառումը՝ տնտեսավարկի, պրոգրեսիվ գործավարձի, սարքավորման ճիշտ ոգտագործելու, սոցմրցման նախադրյալն է:

Ճիշտ դրված համաժողովրդական հաշվառումը հա-

սարակական տնտեսութեան համար հանդիսանում են
Պնայտիութեան նոր աղբյուր, նոր ռեզերվ, վերը հեշ
տացնում է առաջխաղացումը:

Վեցիներ սովորեցրել է, ՎՈՐ ՍՈՑԻԱԼԻՉՄԸ ԴՍ.
ՀԱՇՎԱՌՈՒՄ Ե.

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0192468

324
Фб6р 75 4.

Н. Осинский
Что значит учет
Госиздат СССР Эривань 1933